

ПОЛТАВСЬКИЙ
ДЕРЖАВНИЙ МЕДИЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ ТА СУСПІЛЬНИХ НАУК

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ.

«Корупція - це використання публічних можливостей у приватних інтересах.»
Макіавелі

ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ:

1. ПОНЯТТЯ, ВИДИ ТА ФОРМИ КОРУПЦІЇ.
2. ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ТА НАСЛІДКИ КОРУПЦІЙНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ.
3. ПРАВОВІ ЗАСАДИ ТА СТРУКТУРА МЕХАНІЗМУ ЗАПОБІГАННЯ І ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ. ПРИНЦИПИ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ.
4. СУТНІСТЬ ТА ОЗНАКИ «КОРУПЦІЙНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ» ТА «ПРАВОПОРУШЕННЯ ПОВ'ЯЗАНОГО З КОРУПЦІЄЮ».

1. ПОНЯТТЯ, ВИДИ ТА ФОРМИ КОРУПЦІЇ.

Корупція – це багатоаспектне явище, яке є невід’ємною частиною суспільного життя будь-якої держави незалежно від її географічного розташування, економічного та політичного рівня розвитку.

На всіх етапах розвитку суспільства і державності корупція існувала та існує в тих чи інших проявах (формах). При цьому незалежно від виду, характеру, ступеня цього явища, воно однозначно є негативним, а також тією чи іншою мірою завдає шкоди як окремим правовим відносинам, так і суспільству та державі в цілому.

Аналіз національних правових систем сучасних країн – економічних лідерів світу свідчить, що створення дієвих механізмів виявлення, запобігання, протидії корупції можливе. При цьому слід розуміти, що такого роду механізми дозволяють звести до мінімуму прояви та наслідки корупції, знизити рівень і ступінь її суспільної небезпеки, а не подолати її взагалі. Людство розвивається, життя змінюється і корупція також є динамічною, це породжує необхідність постійного доопрацювання механізмів її виявлення, запобігання, протидії.

На сучасному етапі державотворення в Україні проблема боротьби з корупцією є однією з актуальних і першочергових. Корупція в різних її видах і формах негативно впливає на весь процес правового регулювання, а отже, тією чи іншою мірою впливає на всі аспекти суспільного життя – економіку, політику, управління.

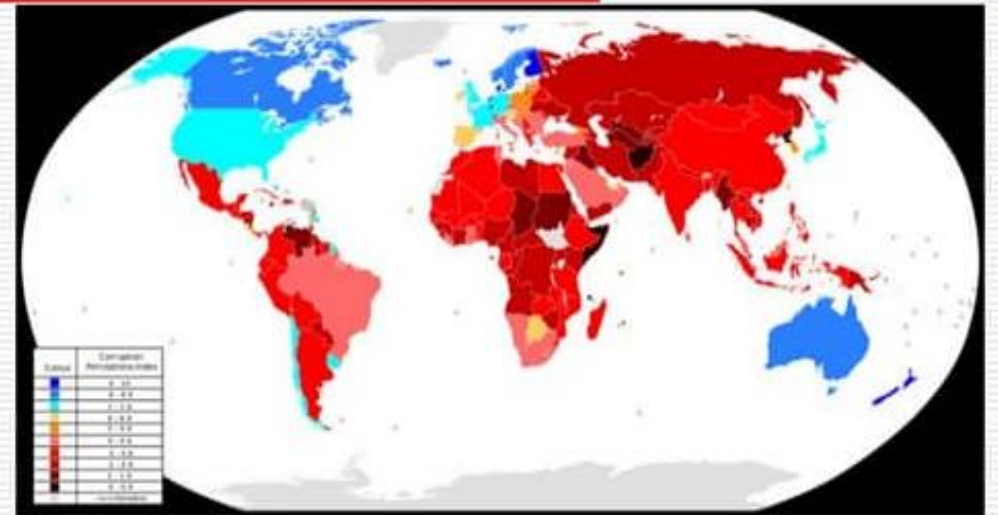

УКЛАДАЧІ ВЕЛИКОГО ТЛУМАЧНОГО СЛОВНИКУ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ВИЗНАЧАЮТЬ **«КОРУПЦІЮ»** ЯК ПРЯМЕ ВИКОРИСТАННЯ ПОСАДОВОЮ ОСОБОЮ СВОГО СЛУЖБОВОГО СТАНОВИЩА З МЕТОЮ ОСОБИСТОГО ЗБАГАЧЕННЯ, ПІДКУПНІСТЬ, ПРОДАЖНІСТЬ УРЯДОВЦІВ І ГРОМАДСЬКИХ ДІЯЧІВ.

Ознаки корупції:

- вчиняється спеціальним суб'єктом права, особою, яка визначена у ч. 1 ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції»;
- вчиняється в межах службових повноважень чи пов'язаних із ними можливостей;
- вчиняється з метою отримання неправомірної вигоди для себе або інших осіб;
- існує у двох формах:
 - а) прийняття неправомірної вигоди, обіцянки/пропозиції неправомірної вигоди;
 - б) обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у ч. 1 ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції».

КОРУПЦІЇ – НІ !!!

Індекс сприйняття корупції (англ. Corruption Perceptions Index, CPI) — щорічний рейтинг держав світу, що відображає оцінку рівня сприйняття корупції за десятибальною шкалою. Червоним відзначено держави з високим рівнем сприйняття корупції, синім – з низьким. Шкала індексу від 0 (максимальний рівень корупції) до 10 (відсутність корупції).

Основні види корупції:

- **Хабарництво:** отримання або надання неправомірної вигоди (грошей, подарунків, послуг тощо) за виконання чи невиконання службових обов'язків.
- **Зловживання службовим становищем:** використання службових повноважень в особистих інтересах, що завдає шкоди інтересам держави або громадян.
- **Розкрадання:** викрадення державного або комунального майна.
- **Купівля-продаж посад:** незаконне отримання посади за гроші або інші блага.
- **Фаворитизм:** надання переваги своїм знайомим або родичам при прийнятті рішень.
- **Протекціонізм:** сприяння у кар'єрному рості або отриманні вигід своїм знайомим.
- **Нецільове використання бюджетних коштів:** використання державних коштів на цілі, не передбачені бюджетом.
- **Конфлікт інтересів:** ситуація, коли службова особа має особистий інтерес, який може вплинути на об'єктивність її рішень.
- **Відмивання коштів, отриманих злочинним шляхом:** легалізація доходів, отриманих внаслідок корупційних дій.

ФОРМИ КОРУПЦІЇ:

- **ДРІБНА ПОБУТОВА КОРУПЦІЯ:** ХАБАРНИЦТВО СЕРЕДНЬОГО ТА НИЗОВОГО РІВНЯ, ЗЛОВЖИВАННЯ В ПОВСЯКДЕННИХ СИТУАЦІЯХ (НАПРИКЛАД, У ШКОЛАХ, ЛІКАРНЯХ, ПОЛІЦІЇ).
- **ВЕЛИКА КОРУПЦІЯ:** КОРУПЦІЯ НА ВИСОКОМУ РІВНІ ВЛАДИ, ПОВ'ЯЗАНА З ВЕЛИКИМИ ФІНАНСОВИМИ ПОТОКАМИ ТА ПРИЙНЯТТЯМ ВАЖЛИВИХ РІШЕНЬ.
- **ПОЛІТИЧНА КОРУПЦІЯ:** ЗЛОВЖИВАННЯ СЛУЖБОВИМ СТАНОВИЩЕМ З МЕТОЮ ОТРИМАННЯ ПОЛІТИЧНОЇ ВЛАДИ АБО УТРИМАННЯ ЇЇ.

КОРУПЦІЯ Є СЕРЬОЗНОЮ ПРОБЛЕМОЮ, ЯКА ПІДРИВАЄ ДОВІРУ ДО ВЛАДИ, ГАЛЬМУЄ ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ТА НЕГАТИВНО ВПЛИВАЄ НА ЯКІСТЬ ЖИТТЯ ГРОМАДЯН.

2. ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ТА НАСЛІДКИ КОРУПЦІЙНИХ ПРАВOPOPУШЕНЬ.

Корупція є складним соціальним явищем, що має глибокі причини та далекосяжні наслідки. Розуміння цих аспектів є ключовим для ефективної боротьби з цим злом.

Причини корупції є різноманітними та взаємопов'язаними. Серед них можна виділити:

- ✓ **Економічні фактори:** низький рівень життя населення, безробіття, слабе економічне зростання, монополія, відсутність конкуренції.
- ✓ **Політичні фактори:** слабка демократія, відсутність прозорості у діяльності влади, зловживання службовим становищем, безкарність корупціонерів.
- ✓ **Правові фактори:** недосконале законодавство, слабка правоохоронна система, низька ефективність судової влади.
- ✓ **Соціально-культурні фактори:** толерантність до корупції в суспільстві, низька правова культура, відсутність громадянського контролю.
- ✓ **Особистісні фактори:** жадібність, зловживання службовим становищем, особиста нечесність.

До загальних проблем породжених корупцією, відносяться ті, які властиві не тільки Україні але і більшості країн, що знаходяться в стадії модернізації, в першу чергу - переживають перехідний період від централізованої економіки до ринкової. Ось деякі з цих проблем.

1. *Труднощі подолання спадку тоталітарного періоду.* До них відноситься, насамперед, повільний відхід від закритості і непідконтрольності влади, які, безумовно, сприяли процвітанню корупції.

2. *Економічний занепад і політична нестабільність.* Зубожіння населення, неспроможність влади забезпечити державним службовцям гідне утримання підштовхують і тих, і інших до порушень, що призводить до масової низової корупції. Це підкріплюється старими радянськими традиціями блату.

3. *Нерозвиненість і недосконалість законодавства.* У процесі перетворень, оновлення фундаментальних основ економіки і економічної практики, істотно переганяє їх законодавче забезпечення. Досить нагадати, що в Україні приватизація (її партійно-номенклатурний етап) проходила поза чіткого законодавчого регулювання і жорсткого контролю.

4. *Неефективність інститутів влади.* Тоталітарні режими будують громіздкий державний апарат. Бюрократичні структури стійки і добре пристосовуються до виживання при найважчих потрясіннях. При цьому, чим енергійніше перетворення, тим більше енергії і винахідливості витрачає апарат на власне збереження. У підсумку навколишнє життя стрімко змінюється, а бюрократичні інститути і, отже, система управління відстають від цих змін.

5. Слабкість громадянського суспільства, відрив суспільства від влади.

Демократична держава в змозі вирішувати проблеми тільки в кооперації з інститутами громадянського суспільства. Погіршення соціально-економічного становища громадян, що завжди супроводжує початкові стадії модернізації, викликане цим розчарування, що приходить на зміну колишнім надіям, - все це сприяє відчуженню суспільства від влади, ізоляції останньої.

6. Неукоріненість демократичних політичних традицій. Проникненню корупції в політику сприяють:

- несформованість політичної культури, що відбивається, зокрема, на процесі виборів, коли виборці віддають свої голоси за дешеві подачки чи піддавшись явною демагогії;
- нерозвиненість партійної системи, коли партії не в змозі брати на себе відповідальність за підготовку і просування своїх кадрів і програм;
- недосконалість законодавства, яке надміру захищає депутатський статус, не забезпечує реальної залежності виборних осіб від виборців, провокує порушення при фінансуванні виборчих кампаній. Тим самим подальша корумпованість представницьких органів влади закладається ще на етапі виборів.

Наслідки корупційних правопорушень

- Корупція має серйозні негативні наслідки для суспільства, держави та кожного громадянина. Серед них:
- Економічні наслідки:** уповільнення економічного розвитку, відтік інвестицій, зростання цін, зниження якості товарів та послуг, втрати бюджетних коштів.
- Політичні наслідки:** підрив довіри до влади, поляризація суспільства, політична нестабільність, зловживання владою.
- Соціальні наслідки:** зростання соціальної нерівності, погіршення якості життя населення, зниження рівня освіти та охорони здоров'я, поширення злочинності.
- Правові наслідки:** порушення законності, зневіра у правоохоронних органах, безкарність злочинців.
- Міжнародні наслідки:** погіршення іміджу країни на міжнародній арені, зниження інвестиційної привабливості, ускладнення міжнародного співробітництва.

3. ПРАВОВІ ЗАСАДИ ТА СТРУКТУРА МЕХАНІЗМУ ЗАПОБІГАННЯ І ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ. ПРИНЦИПИ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

Однією із важливих проблем запобігання корупції є з'ясування її правових основ.

- Правові основи запобігання корупції, як свідчить аналіз практики, помітно відстають від потреб практичної діяльності. В них допускаються нечіткість формулювань, неповнота розгляду загальних положень і окремих важливих тактичних питань. Все це породжує у практичних працівників незнання, неповноту використання наявних правових і тактичних можливостей, що тягне за собою серйозні прорахунки в роботі, негативно впливає на результат боротьби зі злочинністю.

Наявність корупції в Україні визнано з набуттям державою незалежності. На її протидію спрямовано ряд нормативно-правових актів, створено організаційну систему, вжито цілу низку практичних заходів.

Так, 26 листопада 1993 року відповідно до Указу Президента України № 561/93 було створено Координаційний комітет по боротьбі з корупцією і організованою злочинністю (ліквідований Указом Президента України від 8 лютого 2005 року № 208/2005).

Координаційний комітет по боротьбі з корупцією і організованою злочинністю здійснював координацію діяльності всіх державних органів, на які цим Законом покладалося обов'язки здійснювати цю боротьбу. Положення про Координаційний комітет по боротьбі з корупцією і організованою злочинністю затверджувалося Верховною Радою України.

До компетенції Координаційного комітету по боротьбі з корупцією і організованою злочинністю належало:

- а) координація і сприяння діяльності органів, які беруть участь у боротьбі з організованою злочинністю;
- б) розробка стратегії і рекомендацій щодо тактики боротьби з організованою злочинністю;
- в) організація співробітництва з питань боротьби з організованою злочинністю з відповідними органами інших держав та міжнародними установами;
- г) підготовка щорічних і спеціальних доповідей (інформацій) про стан організованої злочинності в Україні, основні напрями та результати боротьби з нею і внесення їх на розгляд Президента України та Верховної Ради України;
- д) вирішення питань щодо розпорядження фондом сприяння боротьбі з організованою злочинністю.

З метою підвищення ефективності боротьби з корупцією у квітні 1997 року Указом Президента України № 319/97 було затверджено Національну програму боротьби з корупцією.

11 червня 2009 року Верховною Радою України з метою гармонізації українського законодавства з відповідними міжнародними нормами було ухвалено Закон України «Про засади запобігання та протидії корупції». Цей Закон набрав чинності з дня його опублікування (18 липня 2009 року), а введення його в дію планувалося 1 січня 2010 року.

Наступним кроком щодо удосконалення законодавства у сфері боротьби з корупцією стало прийняття парламентом 7 квітня 2011 року нового Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції», який набув чинності 1 липня 2011 року та значно розширив сферу діяльності щодо запобігання цьому явищу. В ньому чітко конкретизовано суб'єкти відповідальності за корупційні правопорушення, визначено види відповідальності (кримінальної, адміністративної, цивільно-правової та дисциплінарної), дискусія щодо запровадження відповідальності, особливо кримінальної (конкретизації діянь за статтями Кримінального кодексу), точилася тривалий час. Визначено процедуру спеціальної перевірки осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування тощо.

В Україні зареєстровано цілу низку громадських організацій, зокрема: Антикорупційне бюро в Україні; Всеукраїнська громадська організація Антикорупційний комітет; Центр протидії корупції та ін.

Їх метою є: зміна суспільного ставлення до корупції; здійснення інформаційної підтримки та координація діяльності громадських організацій, що працюють у сфері боротьби з корупцією; співпраця з органами державної влади, органами місцевого самоврядування та громадськими організаціями; участь у підготовці та публікації аналітичних матеріалів на тему корумпованості влади; реалізація просвітницьких заходів серед громадян України; проведення конференцій, «круглих столів», присвячених протидії корупції, тощо.

Основними правовими актами, що регулюють питання запобігання та протидії корупції в Україні, є:

- **Конституція України:** Закріплює фундаментальні принципи верховенства права, рівності перед законом та прозорості органів державної влади, які є ключовими для протидії корупції.
- **Закон України «Про запобігання корупції»** прийнятий 14 жовтня 2014 року № 1700-VII. : Визначає основні засади запобігання та протидії корупції, встановлює обмеження для державних службовців та інших осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, а також передбачає відповідальність за корупційні правопорушення.
- **Кримінальний кодекс України:** Містить низку статей, що встановлюють кримінальну відповідальність за корупційні злочини, такі як хабарництво, зловживання службовим становищем, розкрадання державного майна тощо.
- **Кодекс України про адміністративні правопорушення:** Передбачає адміністративну відповідальність за окремі види корупційних правопорушень, зокрема, за порушення вимог щодо декларування майна, доходів та витрат.

Окрім національного законодавства, Україна також є учасницею низки **міжнародних договорів, спрямованих на боротьбу з корупцією**, зокрема:

- **Конвенція ООН проти корупції:** Встановлює міжнародні стандарти у сфері запобігання та протидії корупції, передбачає механізми міжнародного співробітництва у цій сфері.
- **Кримінальна конвенція Ради Європи про боротьбу з корупцією:** Спрямована на криміналізацію корупційних діянь та гармонізацію національного законодавства у цій сфері.

СТРУКТУРА МЕХАНІЗМУ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

В Україні створено систему спеціально уповноважених органів, на які покладено завдання щодо запобігання та протидії корупції. До них належать:

- **Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК):** Є центральним органом виконавчої влади, відповідальним за формування та реалізацію антикорупційної політики. НАЗК здійснює контроль за дотриманням вимог щодо декларування майна, доходів та витрат особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, проводить антикорупційну експертизу нормативно-правових актів, а також здійснює інші функції у сфері запобігання корупції.
- **Національне антикорупційне бюро України (НАБУ):** Є правоохоронним органом, уповноваженим на розслідування корупційних злочинів, вчинених вищими посадовими особами держави.
- **Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП):** Є самостійним структурним підрозділом Офісу Генерального прокурора України, який здійснює процесуальне керівництво досудовим розслідуванням, яке здійснюється детективами НАБУ, а також підтримує публічне обвинувачення в суді у справах про корупційні злочини.
- **Вищий антикорупційний суд (ВАС):** Є спеціалізованим судом, який розглядає справи про корупційні злочини, вчинені вищими посадовими особами держави.

Окрім зазначених органів, важливу роль у запобіганні та протидії корупції відіграють також інші органи державної влади, органи місцевого самоврядування, інститути громадянського суспільства та засоби масової інформації.

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ

Механізм запобігання та протидії корупції в Україні охоплює широкий спектр заходів, зокрема:

- **Запобігання корупції:** Включає в себе розробку та впровадження антикорупційних стандартів, удосконалення процедур державного управління, забезпечення прозорості та відкритості діяльності органів влади, а також підвищення рівня правової культури суспільства.

- **Виявлення та розслідування корупційних правопорушень:** Здійснюється правоохоронними органами, які мають повноваження для проведення оперативно-розшукових заходів, досудового розслідування та інших слідчих дій.

- **Притягнення до відповідальності осіб, винних у вчиненні корупційних правопорушень:** Здійснюється судом на підставі обвинувального акта, складеного прокурором.

- **Відновлення збитків, завданих корупційними правопорушеннями:** Передбачає можливість конфіскації майна, набутого злочинним шляхом, а також відшкодування збитків, завданих державі або іншим особам.

ПРИНЦИПИ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ

Запобігання та протидія корупції в Україні ґрунтується на низці важливих принципів, які визначають напрями та методи боротьби з цим негативним явищем. Ці принципи закріплені в законодавстві, зокрема в Законі України "Про запобігання корупції", та міжнародних договорах, ратифікованих Україною.

Основними принципами є:

1. Верховенство права:

1. Діяльність із запобігання та протидії корупції здійснюється виключно на основі Конституції України, законів та інших нормативно-правових актів.
2. Усі суб'єкти, які беруть участь у боротьбі з корупцією, повинні діяти в межах закону та з повагою до прав і свобод людини.

2. Законність:

1. Застосування заходів запобігання та протидії корупції має ґрунтуватися на чіткому законодавчому регулюванні.
2. Особи, винні у вчиненні корупційних правопорушень, повинні бути притягнуті до відповідальності відповідно до закону.

3. Комплексність:

1. Боротьба з корупцією потребує комплексного підходу, який включає в себе правові, політичні, соціально-економічні, інформаційні та інші заходи.
2. Необхідно поєднувати зусилля різних органів влади, інститутів громадянського суспільства та міжнародних організацій.

- Пріоритетність запобіжних заходів:**

- Важливо зосереджувати увагу на попередженні корупції, створенні умов, які унеможливляють її виникнення.

- Запобіжні заходи мають включати в себе удосконалення законодавства, підвищення прозорості діяльності органів влади, розвиток інститутів громадянського суспільства тощо.

- Невідворотність відповідальності:**

- Особи, які вчинили корупційні правопорушення, повинні нести відповідальність, передбачену законом.

- Принцип невідворотності відповідальності є важливим фактором стримування корупційних дій.

- Відкритість і прозорість:**

- Діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування має бути відкритою та прозорою для суспільства.

- Громадяни мають право на доступ до інформації про діяльність влади, а також можливість брати участь у прийнятті рішень, які їх стосуються.

- Участь громадськості:**

- Громадянське суспільство відіграє важливу роль у запобіганні та протидії корупції.

- Органи влади повинні створювати умови для активної участі громадян у боротьбі з корупцією, забезпечувати їх захист у разі надання допомоги у здійсненні таких заходів.

- Відновлення порушених прав та інтересів:**

- Особам, права та законні інтереси яких були порушені внаслідок корупційних правопорушень, має бути забезпечено можливість їх відновлення та відшкодування завданих збитків.

4. СУТНІСТЬ ТА ОЗНАКИ «КОРУПЦІЙНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ» ТА «ПРАВОПОРУШЕННЯ ПОВ'ЯЗАНОГО З КОРУПЦІЄЮ».

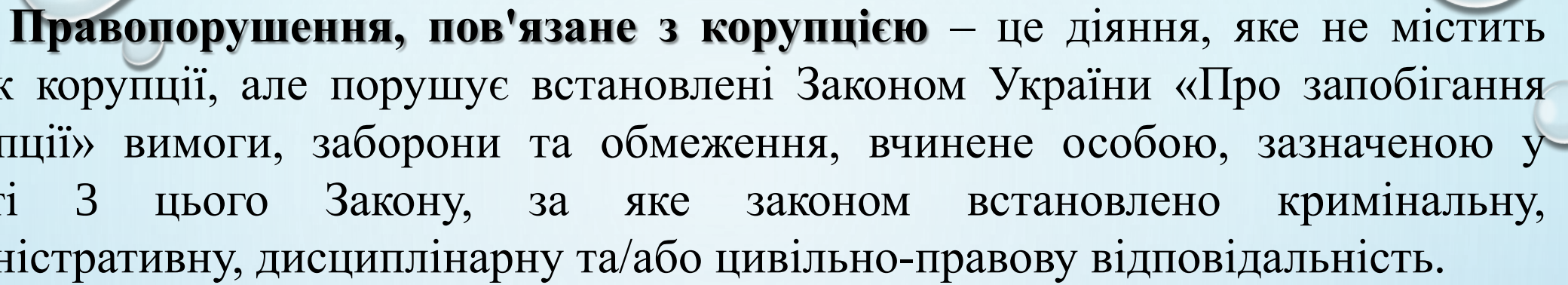

Корупційне правопорушення – це діяння, яке містить ознаки корупції, вчинене особою, зазначеною у статті 3 Закону України «Про запобігання корупції», за яке законом встановлено кримінальну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність.

Ознаки:

- **Наявність ознак корупції:** діяння повинно містити хоча б одну з ознак, що характеризують корупцію, наприклад, зловживання службовим становищем, одержання неправомірної вигоди, використання службових повноважень в особистих інтересах тощо.
- **Суб'єкт правопорушення:** правопорушення має бути вчинене особою, яка є суб'єктом відповідальності за корупційні правопорушення відповідно до статті 3 Закону України «Про запобігання корупції». До таких осіб належать, зокрема, службові особи органів державної влади, місцевого самоврядування, судді, прокурори, тощо.
- **Вина:** особа, яка вчинила корупційне правопорушення, повинна усвідомлювати протиправний характер своїх дій та бажати або свідомо допускати настання шкідливих наслідків.
- **Відповідальність:** за вчинення корупційного правопорушення законом встановлено кримінальну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність.

Відсутність ознак корупції: діяння не містить ознак, характерних для корупційних правопорушень.

- **Порушення встановлених вимог:** діяння полягає у порушенні вимог, заборон та обмежень, встановлених Законом України «Про запобігання корупції», наприклад, щодо декларування доходів, обмежень щодо сумісництва, запобігання конфлікту інтересів тощо.
- **Суб'єкт правопорушення:** правопорушення має бути вчинене особою, яка є суб'єктом відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією, відповідно до статті 3 Закону України «Про запобігання корупції».
- **Вина:** особа, яка вчинила правопорушення, пов'язане з корупцією, повинна усвідомлювати протиправний характер своїх дій.
- **Відповідальність:** за вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією, законом встановлено кримінальну, адміністративну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність.

Відмінності між корупційним правопорушенням та правопорушенням, пов'язаним з корупцією

- **Характер діяння:** корупційне правопорушення безпосередньо пов'язане з отриманням неправомірної вигоди або використанням службового становища в особистих інтересах, тоді як правопорушення, пов'язане з корупцією, полягає у порушенні встановлених законом вимог та обмежень.
- **Наслідки:** корупційні правопорушення, як правило, мають більш серйозні наслідки для суспільства та держави, ніж правопорушення, пов'язані з корупцією.

Важливо зазначити, що розмежування між корупційними правопорушеннями та правопорушеннями, пов'язаними з корупцією, має значення для визначення виду та міри відповідальності, яку нестиме особа, яка вчинила правопорушення.

Дякую за увагу!!!

